

Bilaga

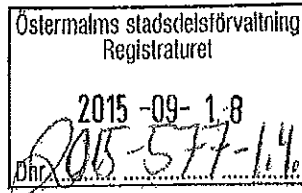
FÖRVALTNINGSRÄTTEN
I STOCKHOLM

FÖRELÄGGANDE
2015-09-15

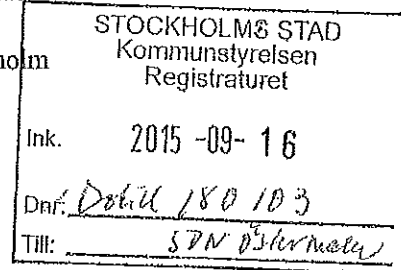
Aktbilaga 3

Mål nr.
19642-15   Avdelning 33

Anges vid kontakt med domstolen

Stockholms stad
Stadshuset
105 35 Stockholm

angående laglighetsprövning enligt kommunallagen

Ni ska yttra Er över innehållet i bifogade handlingar, aktbilaga 1.

23

Yttrandet ska vara skriftligt och ha kommit in till förvaltningsrätten senast den 1 oktober 2015.

Använd helst bara ett sätt att svara (via antingen vanlig post, e-post eller fax). Adresser finns nedan.

Om Ni har några frågor kan Ni kontakta förvaltningsrätten.

Ingrid Poppe, Domstolshandläggare
Telefon direkt 08-561 68002

Dok.Id 649797

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
115 76 Stockholm	Tegeluddsvägen 1	08-561 680 00 E-post: forvaltningsrattenistockholm@dom.se	08-561 680 01	måndag – fredag 08:00-16:30

2601

FÖRVALTNINGSRÄTTEN I STOCKHOLM	
2015-08-14	
Målnr.: 19642-15 m	
Aktbil:	Avd: 33

Till Förvaltningsrätten i Stockholm (FR)

Östermalms stadsdelsförvaltning Registraturet
2015-09-18
Dnr: 2015-577-14

Överklagande av Östermalms stadsdelsnämnds beslut 2015-08-27, § 2

Enligt protokollet är beslutet:

Beslut; *Medborgarförslaget besvaras med förvaltningens utlåtande.*

Ett medborgarförslag är likt en motion ett förslag till beslut. Motion kommer av latinets *moveo = jag sätter något i rörelse*. Föreningen Carpe Diem ville alltså sätta igång en process för att förverkliga föreskriften om sysselsättning i 5 kap 7 § SoL:

7 § Socialnämnden skall verka för att människor som av fysiska, psykiska eller andra skäl möter betydande svårigheter i sin livsföring får möjlighet att delta i samhällets gemenskap och att leva som andra.

^{2§} Socialnämnden skall medverka till att den enskilde får en meningsfull sysselsättning och får bo på ett sätt som är anpassat efter hans eller hennes behov av särskilt stöd.

Förvaltningens utlåtande innehåller flera fel. Därför blir beslutet både olagligt och lagstridigt, Ja beredningen av förslaget har inte ens genomförts tillsammans med RSMH Carpe Diem – trots föreskriften i 5 kap 8 § SoL & 20 & 21 §§ HSL samt fullmäktiges föreskrifter¹ för nämndanknutna funktionshindersråd.

I vänsterspalten har jag klippt in utlåtandet till nämnden. I högerspalten finns min kommentar.

<p><u>Ärendet</u> Föreningen RSMH Carpe Diem Östermalm/Lidingö inkom den 5 mars 2015 med förslag om att förvaltningen ska iordningställa en träfflokal i stadsdelen för personer med psykisk ohälsa. Föreningen framhåller betydelsen av en träfflokal med kravlös miljö och som inte är prestationsrelaterad för människor med psykisk ohälsa och med av nämnden anställd personal.</p> <p><u>Ärendets beredning</u> Ärendet har beretts inom socialtjänstavdelningen, Östermalms stadsdelsförvaltning. Synpunkter har inhämtats från stadsdelsnämndens råd för funktionshinderfrågor.</p>	<p>Vi föreslog inte att förvaltningen ska <i>iordningställa en träfflokal</i>.</p> <p>Vårt förslag var: Vi uppmanar nämnden att omgående ta sitt ansvar till en träfflokal, vilket naturligtvis innebar att nämnden skulle planera både lokal och personal för en träfflokal. Eftersom träfflokalen är en dagverksamhet enligt 3 kap 6 § SoL ska också sjukvård enligt 18 § HSL erbjudas där.</p> <p>Vid beredningen förekom ingen samverkan med RSMH Carpe Diem eller någon annan organisation. Jfr fullmäktiges instruktion: & 5 kap 8 § SoL. Inte heller förekom samverkan med landstingets Norra Psykiatri. Frånvaron av en</p>
---	---

¹ Instruktionen biläggs. Obs stycket som säger att funktionshindersrådet ersätter inte den lagstadgade skyldigheten att samverka med organisationer,

<p><u>Förvaltningens synpunkter och förslag</u> Förvaltningen instämmer med förslagsställaren att en träfflokal där personer med psykisk ohälsa kan träffas förutsättningslöst har stor betydelse för många.</p> <p>Kommunen har dock ingen</p>	<p>träfflokal har ökat beläggningen på sjukhuset. Det är alltså ett medicinskt intresse att stadsdelsnämnden tar sitt ansvar med rehabiliterande sysselsättning i t ex en träfflokal. Underlåtenheten att samverka strider alltså mot 5 kap 8 § SoL och fullmäktigesinstruktion.</p> <p>Vi nämnde planeringen bör ske enligt fullmäktiges riktlinjer p 8: Det är stadsdelsnämndernas uppgift att skapa förutsättningar för ökad social samvaro för dem som vill och behöver det. Det bör finnas träfflokaler, dit man kan gå på egna villkor. Verksamheterna kan drivas av olika grupper t ex brukarorganisationer. Stadsdelsnämnden bör på olika sätt sprida information om de öppna verksamheterna, så att personer med psykiska funktionsnedsättningar får möjlighet till socialt umgänge och att delta i olika aktiviteter.</p> <p>Tanken var alltså att nämndens tjänstemän tillsammans med RSMH skulle planera och driva denna lokal. Det möjliggör också framtida statsanslag från Socialstyrelsen, som kan ge föreningar bidrag till sådan verksamhet. Genom samverkan med RSMH enligt fullmäktiges riktlinjer skulle det inte bara bli en god social verksamhet för de funktionshindrade utan också en ekonomisk fördel för nämnden.</p> <p>Fel! Enligt 3 kap 6 § SoL bör</p>
---	---

<p>laglig skyldighet att bedriva träfflokalsverksamhet och i flera stadsdelar finns inte några träfflokaler.</p> <p>Förvaltningen är angelägen om att erbjuda en träfflokal med en verksamhet av hög kvalitet på Östermalm och sedan våren 2014 bedrivs en väl fungerande och uppskattad träffverksamhet, Startpunkten Hjorthagen, på Artemisgatan 2. Startpunkten Hjorthagen riktar sig till personer med psykisk ohälsa och är en öppen, icke biståndsbedömd träffverksamhet med friskvårds- och kulturinriktning. Ursprunget till verksamheten vid Startpunkten Hjorthagen inleddes på dåvarande ArbetsCentrums lokaler under hösten 2012. Förvaltningens erfarenheter av målgruppens hälsostatus bidrog till att Startpunkten redan vid starten fick en tydlig friskvårdsinriktning.</p>	<p>nämnden inrätta dagverksamheter & enligt 5 kap 7 § SoL <i>skall</i> nämnden erbjuda sysselsättning för de funktionshindrade. Enligt förarbeten innebär "sysselsättning" både arbete & fritidsysselsättning. Se bifogat propostions utdrag!</p> <p>Startpunkten har tillkommit utan samverkan med RSMH,</p> <p>Vad som finns på Artemisgatan kan knappast kallas <i>en verksamhet av hög kvalitet</i>. Jfr den omfattande verksamhet som finns i andra stadsdelars träfflokaler</p> <p>Hälso- och sjukvård är naturligtvis viktigt för funktionshindrade personer. Men hälso- och sjukvård är enligt 18 ff §§ HSL en uppgift för legitimerad sjukvårdspersonal under läkares nivå. Denna verksamhet ska alltså ges av leg. fysioterapeuter, psykoger, sjuksköterskor & arbetsterapeuter. Sådan personal ska anställas av nämnden. Obs också att 1 - 2 h §§ HSL gäller för kommunen. Det strider mot nämnda lagrum att nämnden inte erbjuder sådan hälso- och sjukvård på dagverksamheten "Startpunkten".</p>
--	--

	<p>Vad som sker på Startpunkten är inte sådan social fritidsverksamhet som avses i 5 kap 7 § SoL. Se bilagda propositionsutdrag att begreppet sysselsättning inte innebär bara arbete utan också fritidssysselsättning. Vad som erbjuds på Startpunkten är inte sysselsättning som medför att de funktionshindrade kan leva som andra och delta i samhällets genenskap</p>
<p>Verksamheten håller öppet tre eftermiddagar i veckan, måndagar, tisdagar och onsdagar. På torsdagar och fredagar erbjuds aktiviteter för klienter som har biståndsbeslutade insatser i form av boendestöd och stödboende inom stadsdelens utförarverksamhet. Startpunkten Hjorthagen leds av en boendestödjare/aktivitetssamordnare på halvtid och har 30-35 besökare. Verksamheten ska fungera som en utgångspunkt för aktiviteter för deltagarna. Varje månad har deltagarna en planeringstid och ett schema med önskemål på aktiviteter sätts upp. På schemat återfinns bland annat förslag på promenader i grupp, med eller utan stavar, fäst av olika motionsformer som gymna, bollspel samt utflykter eller kulturaktiviteter såsom</p>	<p>Tre halva dagar är en ytterst knapphändig verksamhet. En träffpunkt bör vara tillgänglig alla dagar – f a eftermiddagar, kvällar och helger, Boendestöd har inget med sysselsättningsverksamheten att göra.</p> <p>30-35 besökare är en grov överdrift. Det enda rummet torde inte kunna driva meningsfull verksamhet för mer än 10 personer. Det kan tilläggas att den gamla träfflokalen Lotsen hade 300 inskrivna gäster. Varje dag – även söndagar – kom ett 30-tal personer, som erbjöds olika hälsofrämjande aktiviteter av 3 legitimerade arbetsterapeuter och två mentalvårdare Vid mitt besök på Startpunkten deltog 5 personer., vilket uppgavs vara ett vanligt besöksantal.</p>

<p>museumsbesök. Om deltagarna önskar, lagas det ibland lunch tillsammans.</p> <p>Startpunkten Hjorthagen samverkar med andra aktörer, bland annat Oscars församling. Verksamheten har varje onsdag tillgång till församlingens gymnastiksal där bland annat innebandy och biljard kan spelas.</p>	<p>Den minimala köksbänken o det lilla tummet är knappast lämplig för att tillreda lunch. Att steka vore förödande</p> <p>Det är glädjande att Oscars församling någon dag i veckan upplåter sina rymliga lokaler. Intressant att höra att församlingen men inte stadsdesnämnden bidrar till verksamhetens finansiering.</p>
<p>Under våren lyftes verksamheten fram som ett gott exempel på Stockholms stads Goda exempelmässa, vars syfte bland annat är att sprida goda exempel på framgångsrika metoder och arbetssätt i stadens verksamheter.</p> <p>Startpunkten Hjorthagen lyftes fram utifrån att träffverksamheten på kort tid har etablerat sig och är känd för målgruppen och har en hög grad av delaktighet och brukarinflytande. Deltagarna får komma till tals och de förslag som kommit upp på de gemensamma mötena och från förslagslådan tas tillvara av verksamheten. De föreslagna aktiviteterna utförs månaden efter. Deltagare som har svårt att ge förslag eller att uttrycka sig ger personalen deltagaren stöd i att formulera sina tankar och funderingar till konkreta förslag. Under 2013-2014</p>	<p>När vi vet kvaliteten och omfattningen på träfflokaler på Kungsholmen, Lidingö och Söder är det svårt att förstå varför den lilla verksamheten på Startpunkten har uppmärksammats centralt.</p> <p>Detta är till största delen hälso- och sjukvård</p>

<p>genomförde socialförvaltningen i Stockholms stad en inventering av socialpsykiatrins målgrupp. Inventeringen visade att 46 procent av målgruppen hade problem med hälsan (psykisk ohälsa ej medräknat). Hälsoinriktningen på Startpunkten Hjorthagen ligger därför i linje med resultatet av inventeringen.</p> <p>Förvaltningens bedömning är att Startpunkten Hjorthagen uppfyller önskemålet om en träfflokal för människor med psykiskt funktionshinder i stadsdelen.</p> <p><u>Synpunkter från rådet för funktionshinderfrågor</u></p> <p>Rådet har framfört att de anser att det är bra att samarbete och samverkan med exempelvis föreningen Carpe Diem kommer till stånd för att komplettera och stimulera erbjudanden om aktiviteter till personer med psykiskt funktionshinder i</p>	<p>Denna allvarliga siffra hade säkert varit mera positiv om nämnden tillämpat 18 ff §§ i hälso- och sjukvårdslagen. Att så få personer deltar torde hänga samman med att nämnden inte informerar eller bedriver uppsökande verksamhet enligt 5 kap 8 § Sol. Hur nämnden informerar om Startpunkten vet jag inte. Men när jag den 11/9 2015 besökte Allmänpsykiatriska mottagningen för vårt område på Sabbatsbergs sjukhus fanns ingen information om någon sysselsättningsverksamhet på Östermalm. Således hade en samverkan om Carpe Diems medborgarförslag ha skett med Landstingets psykiatri.</p> <p>Min bedömning är att Startpunkten till ingen del uppfyller önskemålet om en träfflokal för funktionshindrade personer.</p> <p>Ja, rådet har framfört detta men någon samverkan med Carpe Diem har inte skett vid utarbetandet av det nu föreliggande beslutsförslaget</p>
---	--

stadsdelen.	
-------------	--

Svaret på Carpe Diems medborgarförslag är ett håll mot psykiatrireformens vilja att låta de funktionshindrade få leva som andra. Sysselsättning är inte bara arbete. Det är också social rehabiliterande gemenskap både under arbetstid och fritid. Östermalm framstod som ett mycket positivt exempel på rehabiliterande sysselsättning både på Arbetscentrum och Lotsen vid inledningen av psykiatrireformen. Det är synnerligen allvarligt att allt detta raserats. De berördas hälsa blir inte bättre av frånvaron av en lokal för fritidssysselsättning – snarare tvärtom. Jag menar att det framgår av 5 kap 7 § SoL och 3 kap 6 § samt fullmäktiges riktlinjer att nämnden måste erbjuda fritidssysselsättning med den kvalitet som inleddes genom psykiatrireformen, typ Lotsen.

Den kommunala likställighetsprincipen kräver att de funktionshindrade på Östermalm ska ha samma möjligheter till rehabilitering som kommunmedlemmarna på Kungsholmen m fl stadsdelar. Där finns dels en stor och ändamålsenlig träfflokal i kommunal regi. Därtill får RSMH Kungsholmen en lika stor fritidslokal samt IFS bidrag till ett "arbetscentrum". Lidingö har både en stor träfflokal, öppen 7 tim/dag etc

Jag **överklagar** således det rubr beslutet och hemställer att FR upphäver det. Eftersom nämnden under flera år allvarligt och ensidigt skurit ner den viktiga socialpsykiatrin i stadsdelen måste FR hjälpa oss att tolka de lagar som ända sedan 1994 har förbättrats av alla regeringar till förmån för de psyksikt sjuka, som ska ha rätt att leva som andra. Jag föresår en muntlig förhandling så att nämnden företrädare får förklara varför nämnden inte söker tilläggsanslag för att kunna tillämpa de åberopade lagarna, Därvid kan FR också kalla en sakkunnig från Stockholms Norra Psykiatri för att berätta hur viktig sysselsättningen är för de psykiskt funktionshindrade.

Skyddsvärnet anordnade ett seminarium den 21 maj 2015 om betydelsen av sysselsättning för psykiskt funktionshindrade personer

Vid seminariet deltog bland annat

- socialförsäkringsminister **Annika Strandhäll**,
- Emma Henriksson (KD)**, ordförande, socialutskottet, Sveriges riksdag,
- Karl-Petter Thorwaldsson**, ordförande, LO
- Johan Cullberg**, professor i psykiatri
- Sonja Levander**, psykolog,
- lokala företrädare** för Solkraft² och Bruk för alla³,
- skådespelare** samt
- Anders Milton**, psykiatrisamordnar

Alla dessa experter framhöll med skärpa att sysselsättning är den bästa "medicinen" för de psykiskt funktionshindrade.

Det är därför synnerligen allvarligt att en socialnämnd som Östermalms stadsdelsnämnd inte förmår tillämpa de aktuella paragraferna i HSL & SoL.

Jag åberopar bilagda utdrag ur prop 1979/80:1, som tydligt visar Regeringens syfte med samverkan och de funktionshindrades rätt till arbete och en fullödig fritidssysselsättning

MVH

² Solkraft drivs av Skellefteå kommun och ger sysselsättning åt 700 personer. Kommunen är alltså lika stor som Östermalm

³ Bruk för alla är en stiftelse i Falköping med samma inriktning. Se <http://www.brukforalla.se/>

Bilaga

FÖRVALTNINGSRÄTTEN I STOCKHOLM	
2015 -09- 14	
Målnr:.....	
Aktbil:.....	Avd:.....

Utdrag ur prop 1979/80:1 med förslag till ny socialtjänstlag, departementschefens skrivningar

Uttrycket *handikappad* är numera utbytt till *funktionshindrad*. Dåvarande 20 § SoL motsvaras i nuvarande SoL av 5 kap 7 §.

2.11.5 Socialtjänstens ansvar för handikappade

Socialutredningen har i avsnittet om omsorger om människor med handikapp upp en rad områden där handikappades situation särskilt måste uppmärksammas. Jag ämnar i det följande återkomma till dessa.

I gällande ShjL:s 1 och 6 §§ gjordes år 1968 en ändring som närmast syftade till att undanröja den oklarhet som då rådde om den kommunala kompetensen på handikappområdet. Ändringen har haft stor betydelse som ett uttryck för den viktiga grundsatsen om en aktiv, uppsökande verksamhet.

Socialtjänstlagen innebär ett ytterligare klarläggande av kommunernas **förstahandsansvar** för handikappade. Den bestämmelse om enskilds rätt till bistånd för sin försörjning och livsföring i övrigt som jag i enlighet med socialutredningens förslag har förordat tidigare gäller handikappade lika väl som andra. Jag hänvisar till vad jag har sagt tidigare (avsnitt 2.5).

Socialutredningen har vidare föreslagit ett särskilt åläggande för kommunerna att verka för att handikappade – med en vid bestämning av gruppen – får möjlighet att delta i samhällets gemenskap och leva som andra. Jag anser det lämpligt att på detta sätt få även de vägledande grundsatserna om integration och

normalisering direkt angivna i lagen och tillstyrker att förslaget genomförs.

Kommunernas ansvar är långtgående. Någon gräns för ansvaret anges inte, om man bortser från det ansvar som andra huvudmän har och som begränsar socialtjänstens verksamhet över huvud. Det omfattar alla situationer då människorna har svårt att bryta sin isolering⁴ och delta i samhällets gemenskap och då de för sin dagliga livsföring behöver stödåtgärder som står till förfogande på handikappområdet.

Socialtjänsten har som grundläggande förutställning att samhället känner till människornas situation, problem och behov. Socialtjänsten måste således vara en aktiv, uppsökande verksamhet. Den skall skaffa sig kännedom om förekomsten av handikapp och verka för att de svårigheter som handikapp innebär bemästras. Det är betydelsefullt att denna väsentliga utgångspunkt och metod för det kommunala arbetet får sin bekräftelse i socialtjänstlagen. Denna uppfattning har under remissbehandlingen också starkt hävdats av handikapporganisationerna och bl. a. statens handikappråd. Det är min övertygelse att kommunerna är beredda att bedriva en aktiv, uppsökande socialtjänst för att tillgodose handikappades behov. Erfarenheterna från tillämpningen av det stadgande om detta som år 1968 togs in i socialhjälpslagen visar detta.

Socialtjänstlagens åläggande för kommunerna att ha ansvar för omsorger om handikappade förändrar som jag har antytt tidigare inte de andra huvudmännens skyldighet att svara för åtgärder som ankommer på dem. Kommunerna är därmed inte skyldiga att vidta åtgärder som landstingen eller syaten på grund av särskilda bestämmelser svarar för. I sådana fall medför kommunernas yttersta ansvar skyldighet för dem att till den andre huvudmannen förmedla kunskap om de behov som kommunen har skaffat sig

---

⁴ Som förhållandet nu är på Östermalm får de funktionshindrade 6 dagar i veckan sitta hemma i sysslöshet och titta på väggarna. Det leder inte till hälsa

kännedom om genom sin aktiva, uppsökande socialtjänst. Jag vill också påminna om att det i det yttersta ansvar som kommunerna har för alla sina medborgare ligger att socialtjänsten skall hjälpa den enskilde genom att förmedla insatser som andra huvudmän svarar för.

I detta sammanhang vill jag erinra om omsorgskommitténs (S 1977: 12) arbete. Dess uppdrag avser bl.a. huvudmannaskapsfrågor på handikappområdet. Därvid har kommittén särskilt att i olika avseenden pröva kompetensfrågor mellan kommunerna och landstingen beträffande omsorgen om psykiskt utvecklingsstörda.

2.11.6 Åtgärder på handikappområdet

Jag övergår nu till att behandla vissa särskilda frågor i anslutning till socialutredningens redovisning för åtgärder på handikappområdet.

Jag delar utredningens uppfattning att en bra bostad är en förutsättning för att handikappade skall kunna delta i samhällets gemenskap och leva som andra. Jag vill också understryka att målet för bostadspolitiken måste vara att alla har en egen bostad. Institutionen som livsform för handikappade är numera en klart föråldrad företeelse. Dess ofrånkomliga särprägel strider mot grundläggande värderingar. Det senaste årtiondets strävanden att överge institutionellt boende bör fortsätta.

För att tillgodose kvalificerade behov – jag tänker bl.a. på behov av omfattande omvårdnad och behandling av åldrande människor – är naturligtvis även i fortsättningen vissa institutionella former nödvändiga. Det är angeläget att dessa genom hemliknande, god och ombonad prägel motverkar intrycket av gammaldags anstalt. Den goda bostaden med väl avpassad personlig och teknisk service uppskjuter, som HCK pekar på i sitt remissvar, människornas behov

av institutionell omvårdnad och behandling. Jag vill även för egen del stryka under denna synpunkt.

Bostaden bör enligt min mening inte uteslutande ses som en teknisk lösning för att tillgodose primära boendefunktioner, att äta, sova, vila och sköta sin hygien. Till en god bostad hör hemhjälp och hjälpmedel i den omfattning sådant behövs. Bostaden är en del av en miljö, som måste vara åtkomlig för människorna. Kommunikationer och övrig service skall så långt möjligt fungera för alla.

Kommunerna har ansvar för bostadsförsörjningen. Ansvaret gentemot handikappade kommer till ett viktigt uttryck i 42 a § byggnadsstadgan, som föreskriver att bostäder skall vara tillgängliga även för dem. Bostadsförsörjningen för handikappade med mera omfattande behov av individuella åtgärder underlättas genom det statliga bostadsanpassningsbidraget.

Den allmänt stigande bostadsstandarden i förening med stödåtgärder som direkt riktar sig till handikappade har förbättrat deras boendeförhållanden väsentligt. Ännu återstår emellertid mycket att göra. Del gäller i synnerhet i fråga om mera kvalificerat serviceboende för personer med stora svårigheter i den dagliga livsföringen. För att ge dem möjligheter till ett aktivt liv måste det allitämt göras betydande insatser. Liksom hittills bör således socialnämnden medverka till att den enskilde får ett boende som är anpassat efter hans behov av särskilt stöd.

Som jag nyss var inne på, bör personlig hjälp ses som en del av boendet. Tillräcklig social hemhjälp är en förutsättning för att handikappade skall kunna leva självständigt. Denna kommunala service har utvecklats gynnsamt och inte minst genom det statsbidrag som infördes år 1964 och förstärktes år 1974.

Den sociala hemhjälpen har naturligtvis en tyngdpunkt i anslutning till själva bostaden såsom hjälp med all handla, laga mat och städa.

Jag ser den emellertid som en personlig service i boendet i den vidare bemärkelsen. Den bör slå till handikappades förfogande i de situationer de behöver sådan service. Hemhjälpsverksamheten bör alltså – som redan har skett på en del håll – utvecklas till en social service som genom rikt varierade insatser gör del möjligt för handikappade att leva självständigt i egna bostäder och detta i olika verksamheter efter egna önskemål. Den utgör då ett viktigt medel för att bryta isolering och skapa goda livsvillkor kulturellt och socialt.

Betydelsefulla uppgifter för den sociala hemhjälpen är enligt min mening även att ledsaga handikappade utom hemmet, t ex. för att besöka vänner, delta i kulturlivet eller bara promenera. Det har också stor betydelse att den tillgodoser anhörigas behov av avlösning i omvårdnaden av handikappade.

*****

Som socialutredningen också framhåller är utgångspunkten för samhällets samlade åtgärder när det gäller arbete och sysselsättning åt handikappade inte bara att arbete ger försörjning utan också **delaktighet i den sociala gemenskapen**. Bra bostad och service av skilda slag, främst social hemhjälp, färdtjänst och hjälpmedel, är, som t.ex. arbetsmarknadsstyrelsen framhåller, viktiga förutsättningar för att handikappade skall klara ett arbete. Kommunerna bör också kunna förmedla kunskap om enskildas problem till arbetsmarknadsmyndigheten. Även av dessa skäl måste enligt min mening således ställas krav på en effektiv socialtjänst⁵.

Det är angeläget att samarbetet mellan socialtjänsten och arbetsmarknadsmyndigheten fördjupas både för att lösa enskilda människors problem och för att mera allmänt klara sysselsättningsfrågorna. Samarbetet bör bl.a. gälla planeringen av sysselsättningen inom kommunen, såväl i kommunens egen som i andras regi. Inom varje kommun hör kommunen själv till de största

⁵ Enligt min mening bör denna samverkan ske enligt nuvarande 2 kap 6 § Sol.

arbetsgivarna, ofta med en stark variation i arbetsuppgifternas art. Detta bör ge kommunen förhållandevis goda möjligheter att bereda även handikappade arbete.

En god socialtjänst innefattar ansvar för dem som är förtidspensionärer⁶ och inte får meningsfull sysselsättning på annat sätt. För dem bör kommunerna kunna medverka till att de får en lämplig sysselsättning. Enligt min mening bör den omfattande verksamheten med **dagcentraler**⁷ som omsorgshuvudmännen svarar för kunna utvidgas till mera generella insatser på detta viktiga område. Jag har redan tidigare tagit upp frågor om socialtjänstens uppgifter när det gäller sysselsättning (bl. a. avsnitt 2.4).

Handikappades egna organisationer har varit en viktig förutsättning för samhällets ökade insatser på handikappområdet. Genom sin mångskiftande struktur finns inom handikapprörelsen en unik erfarenhet och kunskap samlad om skilda handikappgruppers situation, problem och behov. Denna kunskap har förmedlats till samhällsorganen. Därigenom har handikappade själva haft stor betydelse både vid utformningen av målen för samhällets omsorger för handikappades insatser och i det fortlöpande reformarbetet.

I stora, principiella och gemensamma frågor handlar handikapporganisationerna samfällt utifrån en enad grundsyn. På så sätt har handikapprörelsen vunnit opinion för handikappades sak bland andra medborgare och skapat förutsättningar för en bred uppslutning kring reformverksamheten.

Handikapprörelsen har nära 300000 medlemmar. Den är genom sina drygt 1 200 föreningar företrädd i hela landet. Organisationerna är demokratiskt uppbyggda, medlemmarna bestämmer själva med lika stort inflytande för var och en över verksamheten. Inom rörelsen förs en öppen debatt om dess

⁶ De flesta psykiskt funktionshindrade är förtidspensionärer även om de numera kallas något annat

⁷ Lotsen var en sådan "dagcentral"

uppgifter och mål. Handikapprörelsen bärs av en gemensam idé som medlemmarna arbetar för; alla handikappade har lika värde som andra och därför skall ha samma rätt som de.

Handikappföreningarna ute i kommunerna är handikapprörelsens grund och styrka. Där finns människorna, och där kommer man problemen nära. Det lokala föreningslivet inom handikapprörelsen har spelat stor roll för utbyggnaden av de kommunala anordningarna på handikappområdet. Kommunerna har insett betydelsen av nära samverkan med handikapporganisationerna och utformat sin service i samarbete med dem. Organisationerna har också haft betydelse för den aktiva, uppsökande verksamheten genom sin kännedom om enskilda människors behov.

Samarbetet mellan de kommunala organen och de lokala handikappföreningarna har kommit till ett viktigt uttryck i de kommunala handikappråden och i länshandikappråden. Sådana råd finns numera i nästan alla kommuner – och i alla landsting – och därigenom har det skapats fasta former för kommunernas samarbete med handikapprörelsen. Statens handikappråds *Rapport om handikappråd år 1978* ger vid handen att de kommunala handikappråden sinsemellan skiftar starkt både organisatoriskt och arbetsmässigt. Handikappråden visar sig dock ha stor betydelse. Det är min övertygelse att de även i fortsättningen kommer att spela en viktig roll i det kommunala arbetet.

I arbetet för att förbättra handikappades livsvillkor kommer samhället framöver liksom hittills att vara beroende av handikapprörelsens medverkan. Dess fortsatta förmåga att samla och ställa kunskap om behoven till förfogande är en förutsättning för att samhället skall kunna tillgodose dem. Det gäller i lika hög grad statens organ som landstingens och kommunernas.

Därför ser jag det som ett samhällsintresse av hög rang att ge handikapporganisationerna goda arbetsbetingelser. Stat, landsting

och kommuner måste ställa stora anspråk på medverkan från handikapprörelsens kommunföreningar, länsorgan och riksförbund i arbetet på handikappområdet. Enligt min uppfattning måste handikappades sakkunskap anlitas än mer i det fortsatta arbetet. Det är fråga om medverkan på många samhällsområden både i fortlöpande reformarbete och i praktisk utformning av anordningar som skall betjäna människorna.

Såväl staten som kommunerna och landstingen har på senare år högst avsevärt ökat sina ekonomiska bidrag till handikapporganisationerna. Detta har stärkt organisationernas möjligheter att medverka i samhällets arbete för att förbättra handikappades villkor. Det har givetvis grundläggande betydelse att handikapporganisationerna också i fortsättningen ges möjligheter att utveckla sitt arbete.